

TILLARNING GENEALOGIK KLASIFATSIIYASIDA KOREYA TILINING O'RNI: YEVIROPA, SHARQONA YONDASHUVI

Safarova Farangiz Bahodir qizi

Kimyo Xalqaro Universiteti

E-mail: safarovafarangiz868@gmail.com

ANNOTATSIYA

Dunyo jamiyatida koreys tilining o'rni, koreys tili aynan Oltoy tillar oilasiga kirishi yoki kirmasligi, koreys tilining boshqa tillar bilan qiyoslanishi. Tarixi, yapon tili bilan o'xshash va farqli tomonlari.

Kalit so'zlar: *Oltoy nazariyasi; qayta qurish; Gogure tili; Pekik tili; sillik.*

Zamonaviy tilshunoslikda koreys tili Oltoy tillar oilasiga kiradimi degan savol munozarali bo'lib qolmoqda. Evropa va koreys filologlarining aksariyati koreys tilining tillar bilan o'zaro aloqasi nazariyasining tarafdorlari bo'lishiga qaramay

Oltoy oilasi, ularga boshqa fikrga ega bo'lgan alohida olimlar qarshi. Shu munosabat bilan Evropa va Koreya tilshunosligida mavjud bo'lgan barcha nazariyalar

Ikki asosiya qisqartirilishi mumkin: Oltoy va Oltoy bo'lmagan. Ushbu fikrlarni tahlil qilishni maqolamizning maqsadi deb bilamiz. Rus ilmiy adabiyotida koreys tili an'anaviy ravishda ajratilgan til sifatida talqin qilinadi, uning genetik aloqalari faqat taxminiy ravishda o'rnatiladi [Yartseva, 1998, p. 240], yoki biron bir til oilasiga tegishli bo'lmagan til sifatida. Biroq, nisbatan yaqinda A.V.ning asosiy asarlari. Dybo, S.A. Starostin, bu koreys tilining Oltoy oilasi tillari bilan aloqasi foydasiga kuchli dalillar keltiradi. Evropa va koreys tilshunosligida, shuningdek rus tilida Oltoy gipotezasiga ustuvor ahamiyat beriladi, uning doirasida koreys tilining manchu va turkiy tillarga yaqinligi tan olinadi.

Koreys tilining nasabiy tasnifdagi o'rni masalasi tilshunoslar tomonidan XIX asrda ko'tarilgan. Birinchi bo'lib E. Aston va L. Rozni aloqani taklif qilishdi Oltoy oilasi tillari bilan koreys tili. Yigirmanchi asrning boshlarida deyarli bir vaqtning o'zida va bir-biridan mustaqil ravishda fin tilshunosi G.Ramstedt va rus olimi E.D. Polivanov

Koreys tili o'tgan asrning tilshunoslarini kuzatib, Oltoy tillar oilasiga mansub bo'lgan asarlarini nashr etdi. E. D. Polivanov tillarni fonetik va morfologik darajada taqqoslagan. Tadqiqot natijalarini umumlashtirib, u quyidagi xulosalarga keldi: 1) morfologiyaning faqat qo'shimchali xususiyati – Oltoyda ham, Koreys tillarida ham; 2) stressning doimiy joyi va ekspiratuar xususiyati; 3) leksik morfemaning tipik miqdoriy tarkibidagi taxminiy o'xshashliklar; 4) “Oltoy oilasi” ning barcha guruhlariga xos bo'lgan, ammo zamonaviy koreys tilida mavjud bo'lmagan uyg'unlik; 5) fonetik tizim tarkibidagi umumiy o'xshashliklar (unli va undoshlar) [Polivanov, 1928, p. 160].

G. Ramstedt, xuddi E.D. Polivanov koreys tilini Oltoy tillar oilasiga mansub [Ramstedt, 1939, p. 54]. Aynan uning nazariyasi keyinchalik Evropa va Koreys filologlarining ko'plab tadqiqotlariga asos bo'ldi. E.D.dan farqli o'laroq. Polivanova, G. Ramstedt koreys va yapon tillari o'rtasidagi munosabatlarni o'rganishga alohida e'tibor berishadi. U ushbu tillarning munosabatini aniqlashning to'rtta asosiy xususiyatlarini ajratib ko'rsatdi: 1) old qo'shimchalar yoki qo'shimchalar bo'lmagan leksik birliklarning mavjudligi; 2) qo'shimchalarning arxaik shakllarining mavjudligi; 3) hecelerin o'xshash konstruksiyasi; 4) qolipning mavjudligi: so'z boshida har doim unli tovush yoki unli bilan birgalikda undosh mavjud. Ikki undosh boshlang'ich tovush bo'lishi mumkin emas [Ramstedt, 1939, p. 54].

Koreys tilshunosligida eng ko'p keltirilgan muallif, bizning fikrimizcha, sovet va undan keyin amerikalik mo'g'ul olimi N. Poppe bo'lib, u avvalgilariga o'xshab koreys tili va Oltoy oilasi tillari o'rtasidagi munosabatlar muammosini tekshirgan. . N. Poppe o'z asarida G. Ramstedt va koreys filologi Li Ki-mun asarlariga murojaat qiladi. U koreys tilini o'rganishning etarli emasligini, bu esa, o'z navbatida, uni Oltoy tillar oilasining a'zosi deb hisoblashning iloji yo'qligini ta'kidlaydi [Poppe, 1965, p. 163]. Biroq, N. Poppe G. Ramstedtning xulosalarini rad etmaydi, aksincha, fin olimi nazariyasi foydasiga yangi dalillar izlashga chaqiradi. N. Poppe tomonidan taklif qilingan tillarning tasnifi shuni ko'rsatadiki, koreys tilida oraliq bosqichlar bo'lmagan, shuning uchun Oltoy oilasining biron bir guruhi bilan bog'lanmagan; u o'zini to'g'ridan-to'g'ri proto-tildan ajratdi.

G. Ramstedt va undan keyin N. Poppe “mikro-Oltoy” nazariyasining asoschisi bo‘ldi [Yoxanson, 2006, p. Turkiya, mo‘g‘ul, tungus va koreys tillarini o‘z ichiga olgan 170] oilasi. G. Rasmtedt va N. Poppe izdoshlari o‘zlaridan oldingi nazariyalarni rad etish vazifasini qo‘ymadilar, balki ularning farazlari foydasiga yangi dalil bo‘lib xizmat qiladigan materiallarni yig‘ish bilan shug‘ullanishdi. Yigirmanchi asrning oxirida G‘arbiy Evropa olimlari bilan bir qatorda rus tilshunoslari ham koreys tili nasabnomasi masalasi bilan faol shug‘ullana boshladilar. S.A. Starostin, o‘qiydi

Yapon va koreys tillarining qarindoshligi, ikkinchisini oltoy tillari oilasining bir qismi deb biladi. Fonetik va leksik birliklarni taqqoslash misolidan foydalanib, u o‘zining gipotezasi foydasiga ko‘plab dalillarni keltiradi. S.A. Starostin

Oltoy oilasi Evroosiyaning aksariyat til oilalaridan (xususan, hind-evropa va fin-ugor tilidan katta) keksa ekanligini va shuning uchun zamonaviy oltoy tillari kamroq umumiy unsurlarni saqlab qolgan va ulardagi qolgan umumiy elementlar ko‘plab boshqa til oilalarining hikoyalarida bo‘lgani kabi katta o‘zgarishlarga duch keldi. “Oltoy tillari qulab tushgandan so‘ng, ular bir-birlari bilan aloqada bo‘lishni davom etdilar va nisbatan kech o‘zaro qarzdorliklarni ko‘paytirdilar” [Starostin, 1991, p. 160]. Ushbu bayonot bir vaqtning o‘zida ikkita savolga javob berishga imkon beradi: 1) nega hozirgi vaqtda Oltoy oilasi tillari uchun umumiy proto-tilni yaratish juda qiyin; 2) nega koreys tili evolyutsiyasining barcha bosqichlarini qayta qurish deyarli mumkin emas. Rus olimi yapon tiliga alohida e‘tibor qaratib, uning turkiy, mo‘g‘ul va tungus-manchu tillaridan teng masofada joylashganligini, ammo koreys tiliga yaqindan yaqinligini ta’kidlaydi [Starostin, 1991, p. 169]. U xuddi R.A kabi taklif qiladi. Miller, Koreys va Yapon tillarini o‘z ichiga olgan Oltoy tillarining yarimorol kichik guruhini ajratib ko‘rsatish uchun. Oltoy oilasi tillarining fonetik va leksik birliklarini qiyosiy tahlil qilish jarayonida S.A. Starostin barcha Oltoy tillari bir-biri bilan, shu jumladan yapon tili bilan bog‘liq degan xulosaga keladi va u yapon tili koreys tiliga eng yaqin ekanligini takror-takror ta’kidlaydi. Tilshunoslikdagi yapon va koreys tillarining aloqalari har doim alohida tadqiqot mavzusi sifatida ta’kidlangan bo‘lib, ko‘plab Evropa olimlari tomonidan to‘xtalib o‘tilgan. Shunday qilib, S. Martin

1966 yilda yapon va koreys tillarining leksik birliklarini qiyosiy tahlil natijalarini e'lon qildi. U o'zining fikriga ko'ra etimologik jihatdan bog'liq bo'lgan yapon va koreys so'zlarining 265 leksik juftligini namuna oldi. S. Martin har bir leksik juftlikdagi har bir fonema uchun o'zaro yozishmalar qildi. Olingan juftliklar u tomonidan uchta toifaga bo'lingan: 1) ekvivalent qiymat bilan, 2) qisman ekvivalent qiymat bilan va 3) divergent qiymatlar bilan. To'g'ri hisoblash uchun yana 55 ta so'z juftligi qo'shildi, shu bilan ularning umumiy soni 320 tani tashkil etdi. Ammo bunday tizimli tahlillarga qaramay, keyinchalik S. Martinning ishi tanqid qilindi. Ikkinchi va uchinchi toifalarga kiritilgan ko'plab uchrashuvlar imkonsiz deb topildi. Chiqarilgan naqshlarning o'ziga qarshi eng kuchli e'tirozlar bildirildi. S. Martin nazariyasining muxoliflari qayta qurish mexanik jarayon haqiqatini aks ettiruvchi formulalardan boshqa narsa emas, deb hisoblaydilar. Shunga qaramay, tanqidlarga qaramay, S. Martinning maqolasi ko'plab tilshunoslar orasida tan olingan va yapon tilshunoslarining keyingi taqqoslash asarlarining ko'pchiligiga asos bo'lgan. Amerikalik tilshunos R.A. Miller, Oltoy gipotezasining rivojlanish tarixini ta'kidlab, S. Martinning maqolasiga salbiy baho beradi [Martin, 1966]. Bundan tashqari, u S.A.ning asari paydo bo'lishi bilan bog'liq ravishda yapon va koreys tillarini qiyosiy o'rganishni yanada rivojlantirish to'g'risida o'z taxminlarini bildiradi. Starostin, A.V. Dybo va O.A. Mudraka [Dybo, 2003]. Uning ta'kidlashicha, hozirgi vaqtda Evropa olimlarining ishlari, shuningdek, rus tilshunoslarining Oltoy tillar oilasini qayta qurish sohasidagi ajoyib tadqiqotlari tufayli koreys va yapon tillari Oltoy oilasiga mansubligi ilmiy doiralarda tan olingan [Miller, 2008, p. 264]. Shu bilan birga, olim ushbu tillarning oraliq bosqichlarini qayta qurish, ularning o'zaro munosabatlari va umumiy proto-til mavjudligi haqida savollar haligacha hal qilinmaganligini haqli ravishda ta'kidlaydi. R.A. Miller ba'zi zamonaviy tadqiqotchilar qadimgi yapon va qadimgi koreys tillaridagi matnlarning fonetik tomonlarini e'tiborsiz qoldirayotganligini to'g'ri ta'kidlamoqda, chunki aynan fonetik darajadagi tahlil bu qiyosiy jarayonda qo'shimcha qiyinchiliklar tug'diradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI: (REFERENCES)

1. Баскаков, Н.А. Алтайская семья языков и ее изучение [Текст] / Н.А. Баскаков. – М. : Наука, 1981. – 133 с.
2. Курбанов, С.О. История Кореи : с древности на начала XXI века [Текст] / С.О. Курбанов. – СПб. : С.-Петербург. Ун-т, 2009. – 680 с.
3. Маслов, Ю.С. Введение в языкознание [Текст] / Ю.С. Маслов. – 4-е изд. – М. : Академия, 2005. – 304 с.
4. Поливанов, Е.Д. Введение в языкознание для востоковедных вузов [Текст] / Е.Д. Поливанов. – Л. : Ленинградский вост. Ин-т, 1928. – 221 с.
5. Реформатский, А.А. Введение в языкознание [Текст] : учебник / А.А. Реформатский. – 5-е изд., испр. – М. : Аспект Пресс, 2007. – 536 с.
6. Старостин, С.А. Алтайская проблема и происхождение японского языка [Текст] / С.А. Старостин. – М. : Наука, 1991. – 190 с.
7. Тихонов, В.М. История Кореи [Текст] : в 2 т. / В.М. Тихонов. – М. : Наталис, 2011. – Т. 1. – 533 с.
8. Языкознание. Большой энциклопедический словарь [Текст] / гл. Ред. В.Н. Ярцева. – 2-е изд. – М. : Большая Российская энциклопедия, 1998. – 685с